

A vállalati statisztikusok oktatása

A szocializmus építése során a statisztika — a mindenre kiterjedő számvitel és ellenőrzés alapvető fegyvere, — különös jelenséget nyer.

A polgári társadalomnak is van statisztikája és statisztikai apparátusa. Ennek célja a munkásosztály és a dolgozók helyzetére jellemző adatok megismerésének, a statisztikának a tőkés rend szolgálatába állítása, a fennálló rendszer kiszolgálása. Engels a XIX. század második felében Anglia hivatalos statisztikáját bírálva, ezt írja: „A gyárosok... terjedelmes táblázatokat tettek közzé, amelyeknek azt kellene bizonyítaniuk, hogy a gépek nem szorítják ki a felnőtt férfiakat... E táblázatok tarkállanak az eltorzított számoktól, a valótlán adatoktól... hallgatnak a fontos kérdésekről és csak a szervező gyárosok vak önzését és lelkiismeretlenségét bizonyítják.”¹ A polgári statisztika a későbbiekben is azon az úton haladt tovább, amelyet Engels jelölt meg. Érthető tehát, hogy a polgári hivatalos statisztikai intézmények számára olyan statisztikusokat képeztek, akik a rendszer hű kiszolgálói voltak.

Más a szerepe a statisztikának a szocializmusban: „Számvitel és ellenőrzés — ez a legfontosabb, ami a kommunista társadalom első szakaszának elindításához, helyes működéséhez kell.”² Ellenőrzés, számvitel, statisztika nélkül a szocializmus építése, a tervgazdálkodás elképzelhetetlen. A tervgazdálkodásnak — szükségképpen a magyarnak is — szüksége van olyan szervezetre, amely a társadalom szükségleteiről gyűjt adatokat,

megfelel a terv elkészítése és teljesítésének ellenőrzése terén ráháruló fontos feladatokat, amely aktív tényezője országunkban a szocializmus felépítéséért folytatott harcnak. Ahhoz, hogy a statisztika e szerepét betölthesse, hogy öt-éves tervünk által eléje állított felelősségteljes feladatának megfelelően, olyan statisztikusokra van szükség, akik politikai és szakmai felkészültségükkel fogva el is tudják látni ezeket a megnövekedett feladatokat. A felkészültség alapja a politikai és szakmai képzés, a rendszeres statisztikai oktatás.

A statisztika oktatása terén különös jelentősége van a népgazdaságban folyó statisztikai feldolgozó és kiértékelő munka zömét végző vállalati statisztikusok oktatásának. A Népgazdasági Tanács felismerve a vállalati statisztikusok képzettségének jelentőségét, a múlt évben, 208/12. sz. rendeletében határozatot hozott a vállalati statisztikusok kötelező szakvizsga-rendszeréről. Az ipar népgazdaságunkban betöltött szerepének megfelelően és a statisztika előtt álló legfontosabb feladatokból kiindulva, elsősorban az ipar vonalán írta elő a statisztikusok kötelező szakvizsgáját. Az említett rendelet kimondja: „A tervkötelezett vállalatok felelős statisztikusainak 1950. november 1-ig kötelező statisztikai vizsgát kell tenni... a statisztikai vizsgát egyéni úton vagy a Statisztikai Hivatal és a szakminisztériumok közös rendezésben megtartandó esti tanfolyamon sajátíthatják el a vállalati statisztikusok. A továbbiakban: „A vezetői statisztikai munkakörbe újonnan beállított statisztikusok beállításuktól számított félévben belül tartoznak a statisztikai vizsgát letenni.” A rendelet értelmében a Statisztikai Hivatal érintkezésbe lépett az ipar-

¹ Marx és Engels Művei, IX. kötet, 1933. 206. old., oroszul.

² Lenin: Válogatott művek, Szikra, Budapest, 1949. II. kötet, 239. old.

ügyi minisztériumokkal és iparvállalatokkal és 1950 márciustól megkezdte a statisztikusok oktatását és vizsgáztatását.

A későbbiekben a rendelési hatálya a minisztériumoknál, vállalati központoknál dolgozó statisztikai osztály- vagy csoportvezetőkre és előadókra is kiterjedt, és a vizsgát tenni kötelese statisztikusok körébe bevonta az építőipari, közlekedési, bel- és külkereskedelmi statisztikusokat is. A Statisztikai Hivatal az oktatás kiszélesítésével kívánta biztosítani a statisztikai munka színvonalának emelkedését a vállalatoknál: hogy a képzett statisztikusok ezrei a vállalatok gazdasági tevékenységének összefüggéseikben való vizsgálatával, az eredmények és hiányosságok időben való jelzésével, a tartalékok feltárásával a vállalatvezetés szilárd támaszává váljanak.

Ez év szeptemberéig mintegy 1400 vállalati statisztikus kapta meg a statisztikai oklevelet és ennek eredménye megmutatkozott a vállalati statisztikai munka színvonalának általános emelkedésében.

Mikor az N. T. határozat alapján 1950 tavaszán megindult a statisztikusok oktatása, a legtöbb vállalatnál a statisztikát negyed- vagy ötödrangú fontosságúnak tartották: sok vállalatnál az sem volt meghatározva, ki az állandó statisztikus, hanem az készítette az adatszolgáltatást, aki éppen ráért; e vállalatvezetők a statisztikát teherként tekintették, amelyből a vállalatnak haszna nincs, csupán a felsőbb szervek által a vállalatra rótt terhes kötelességet jelent. Kétségtelen, a vizsgák eredményének is tulajdonítható, hogy a statisztikusok munkája javult és hogy jó munkájukkal, azzal, hogy a számsorok mögött meglátják az eleven valóságot, az összefüggéseket, hogy a tervezés, a vezetés részére adatokat tudtak szolgáltatni, hogy adataikon keresztül fel tudták hívni a figyelmet a műszaki és gazdasági irányítás hiányosságára, tekintélyt szereztek maguknak a vállalatoknál, igen sok helyen a vállalatvezetők megbecsült munkatársává, jobbkezévé lettek.

Az oktatás eredményének tulajdonítható többek között, hogy lényegesen megjavult az iparstatisztikai adatszolgáltatás minősége. A vállalati kérdőívek egész soránál fordult elő még egy-más-

féléve, hogy revideálásuk 3—4 órát és sok telefonérdeklődést vett igénybe. Ezzel szemben ma általában a vállalati kérdőívek revíziója kb. ½ órát vesz igénybe. Például a Pannónia Szőrmeárugyár vizsgázott statisztikusa, aki felhasználta a tanultakat, ma már hibátlan jelentést állít össze és kielégítő indokolást is ad a kérdőív egyes rovataihoz. Másfél évvel ezelőtt ugyanennek a vállalatnak havi kérdőíveiben még igen sok volt a számítási és logikai hiba. A vizsgáztatás nyomán a statisztikusok öntevékenysége is nőtt. Ma már egyre gyakrabban fordul elő olyan eset, hogy felhívják a Hivatal figyelmét a gyanús, kontár és párhuzamos adatszolgáltatásokra, vagy olyan elvi kérdésekre, mint ezt a Ricó Kötszerművek statisztikusa, Kovács Ferenc tette, hogy az új Árulista bevezetése nem biztosítja az 1952. évi tervezés összehasonlíthatóságát az 1951. évvel.

Az oktatás eredményét nemcsak a Statisztikai Hivatal érzi a jobb és pontosabb adatszolgáltatás révén, hanem maguk a statisztikusok is. Erről számol be a Statisztikai Hivatal Ipari főosztályához és Oktatás osztályához befutó levelek nagy száma. Kunos Istvánné, a Különleges Dugattyú Öntöde statisztikusa a következő levelet írta: „A statisztikai munkakört minden előképzettség nélkül vettem át ez év márciusában. Számszerűen el is végeztem munkámat, a lényegét, az összefüggést azonban csak most, hogy tanulok, értettem meg... Vidékről járok be, napi 4 órát utazom. Sajnos, kevés idő áll rendelkezésemre, de azért azon vagyok, hogy az anyagot tölem telhetőleg minél jobban vegyem át, mert ez az én érdekem, saját munkámat könnyítem meg vele... A konferenciákra szívesen járok, mert ott a még nem egészen világos kérdéseket megvitatom.”

Fábián Lajos, a MÁVAUT statisztikusa írja a közlekedés-statisztikusok konferenciáról: „Az eddig megtartott három konferencia hasznos volt, mert statisztikai feladatunk ismeretében, valamint elméleti és szaktudásunk kibővítésével jobban tudjuk végezni munkánkat“; a továbbiakban ezt írja: „...már az első konferencián megismerkedtünk a szocialista statisztika feladatával... hogy a statisztikus csak akkor végezheti jól

munkáját, ha ismeri a terveket, a tervmetodikát és állandóan lépést tart a tervezés fejlődésével."

Elhamarkodott lenne a levelekből a következtetést levonnunk, hogy a jelenlegi oktatás már teljesen kielégítő. Hiányosságok vannak mind a statisztikusok, mind a vállalatok, mind pedig a Statisztikai Hivatal részéről.

A hiányosságok alapvető okául az oktatás fontosságának lebecsülését kell említeni. Megmutatkozik ez a megjelenők kis létszámában. A legutolsó két hónapban megrendezett konferenciák általában a meghívottaknak 40, jó esetben 50%-a jelent meg. Vannak olyan vállalatok is, ahonnan a kijelölt statisztikus még egyetlen esetben sem jelent meg a konferencián. Nem is csodálkozhatunk ezek után, ha az Iparstatisztikai Értesítőben hónapról hónapra szerepelnek a „Pontatlanul kitöltött kérdőívek” rovatában olyan vállalatok, mint a Rákosi Mátyás Művek Esztergályosüzeme és Egyedi Gépgyára, hiszen e két üzem statisztikusa: Pálfi Richárd és Juhász László még egyszer sem vettek részt konferenciákon.

Általában az RM Műveknél lebecsülik a statisztikai oktatás jelentőségét. A szeptemberi konferencián a 26 kijelölt résztvevő közül csak 6-an jelentek meg.

Hasonló esetekkel a többi konferencián is találkozunk. Így: a közlekedési statisztikusok közül Kertész Józsefné a Postaigazgatóság Szegedi IV. főosztályáról, vagy Békés Alajosné, a MÁV Utasellátó statisztikusa három konferencia közül két ízben nem jelent meg. Előfordul az a szűk látókörű, megengedhetetlen magatartás, hogy a vállalatvezetők nem akarják elengedni a statisztikusokat a konferenciákra. Ez volt a helyzet pl. a pécsi építőipari konferencián.

Azok a vállalatvezetők, akik gátolják a statisztikusoknak a konferenciákon való részvételét és azok a statisztikusok, akik nem tartják magukra nézve kötelezőknek az N. T. idézett határozatait, saját vállalatuk érdekei ellen vátenek, megakadályozzák, hogy a statisztikus képzettségének emelésével elősegítse a vállalati munka eredményeinek és hiányosságainak pontos nyilvántartását.

A tananyag elsajátításánál is jelentkezik hiányosság. A konferenciák résztvevőinek jelentős százaléka nem tanulja meg az előírt anyagot, hanem csak eddigi tudását, gyakorlati munkája során szerzett, sokszor felületes ismereteit használja fel. A külkereskedelmi statisztikusok konferenciáján például a résztvevők nagyrésze kijelentette, hogy képtelen meg tanulni és megérteni az indexszámokat. Hozzá kell tenni, hogy az egyik konferenciavezető is egyetértett ezzel az első nehézséggel szemben meghátráló magatartással és azt javasolta a hallgatóknak, hogy az anyagnak ezt a részét „felejtse el”. Az indexszámok fejezete nem a legkönnyebb része az általános statisztikának, ugyanakkor azonban elsajátítása kellő szorgalom mellett nem jelent különös nehézséget. Nem lehet jó statisztikus, aki az első nehézségtől megijed, aki fél a számoktól, aki lebecsüli a gazdasági elemzés értékes statisztikai eszközeit.

A hiányosságokért felelős a Statisztikai Hivatal Oktatási osztálya is. Megelégedett a nagyszámú konferencia szervezői lebonyolításával, és a hallgatók és a konferenciavezetők munkájának ellenőrzésére és bírálatára nem terjedt ki figyelme.

A statisztikai oktatás munkájának elvi irányítása elsősorban a Statisztikai Hivatalnak, ennek gyakorlati megszervezése a Hivatal Oktatási osztályának feladata. A Szovjetunióban járt magyar statisztikai küldöttség tapasztalatairól beszámolvva kiemelte a Szovjetunióban folyó statisztikai oktatás magas színvonalát és azt a jelentőséget, amelyet az oktatási munkának a szovjet Statisztikai Hivatal tulajdonít. A küldöttség vezetője, Pikler elvtárs, elmondta, hogy a Szovjetunió Statisztikai Hivatalában tartott búcsúlátogatás alkalmával Sztarovszkij elvtárs, a Statisztikai Hivatal elnöke különös nyomatékkal hívta fel a figyelmét a statisztikusok képzésére. A „minden a kédeken múlik” szfálini elve a statisztika területére is érvényes. A képzett statisztikusok ezrei tehetik a statisztikai munkát nálunk is a szovjet statisztikához hasonlóvá.

Október 12-én a Statisztikai Hivatal elnöke megbeszélést tartott a vállalati statisztikusok konferenciáit ve-

zető hivatali és minisztériumi előadók-kal. Az értekezlet megvitatta a konferenciák eddigi tapasztalatait és határozatot hozott a munka megjavítására. A határozatok alapján a jövőben a statisztikusok részére a konferenciákon való részvétel kötelező. Az a statisztikus, aki a konferenciát két ízben elmulasztja vagy folyamatos készlétlenségről tesz tanúságot, nem bocsátható vizsgára.

Az értekezlet felhívta a konferenciavezetők figyelmét arra, hogy tudatosítsák az oktatás jelentőségét a konferenciák résztvevőivel, beszéljék meg azokat a módszertani és gyakorlati kérdéseket, amelyek a tanulást eredményesebbé teszik. Végül úgy döntött, hogy a Statisztikai Hivatal levélben értesíti azoknak a vállalatoknak vezetőit, ahonnan a statisztikusok indokolatlanul nem vesznek részt a konferenciákon. Zárszavában Pik-

ler elvtárs felhívta a megjelent konferenciavezetők figyelmét, hogy feladatok vannak a statisztikusok felelősség-érzetének, hivatástudatának elmélyítése-terén. A Szovjetunióban megtisztelő feladat statisztikusnak lenni, a statisztikai szervezet dolgozóit a párt és a kormány megbecsüli. Ezt a megbecsülést a statisztikusok kiváló és odaadó munkájukkal, magas szakmai tudásukkal érdemelték ki. A magyar statisztikusoknak is hasonló megbecsülésre kell törekedniük. Ennek előfeltétele nagyobb szakmai jártasságuk, alaposabb elméleti tudásuk. Ezt kell a vállalati statisztikusok ezrei-nek a konferenciákon elsajátítaniuk és hogy ez a tanulás eredményes legyen, ez a konferenciavezetők jó munkáján, odaadásán múlik.

Mártzy Margit

A gépállások hatása a termelésre*

A tégl- és cserépgyártó ipar folyamatos működése az időjárás függvénye is, mivel a gyártási folyamat első része — az anyagkitermelés — szabadban történik. De nemcsak az anyagkitermelés folyik szabadban, hanem a már megtermelt félkészáru — nyerstégla és nyers-cserép — egy részének raktározása is. Ez a kényserű helyzet azzal a veszéllyel járhat, amire éppen a idén volt példa, hogy egy rendkívüli esős és viharos időjárás következtében komoly mennyiségű nyerstégla megy tönkre.

Mivel a téglai par nagymértékben kötve van az időjáráshoz, ez arra kötelezi az iparág vezetőit és elsősorban a műszaki vezetőket, hogy legalább az egyéb, termelésgátló okokat igyekezzenek kiküszöbölni, illetve csökkenteni.

A termelőgépek állásainak okait tehát a következő két nagy csoportba oszthatjuk:

1. Elhárítható okok miatti gépállások.
2. El nem hárítható gépállások.

* SZERKESZTŐSÉGI MEGJEGYZÉS: A cikk az Országos Tervhivatal és a Központi Statisztikai Hivatal által meghirdetett („Hogyan dolgozzuk fel és hasznosítjuk a számviteli különböző ágazat által szolgáltatott adatokat az 1952. évi tervek előkészítésénél”) pályázatnak egy része.

Első csoportba sorolhatjuk: a műszaki okok miatti gépállásokat, a munkaerőhiány miatti gépállásokat, valamint a Bágerrel dolgozó telepeken a Báger-gép miatti kieséseket.

A második csoportba sorolhatjuk: az eső, fagy, víz, áramszünet miatti állás-órákat.

Az úgynevezett elhárítható gépállások miatt igen komoly mennyiségű termelés esik ki havonta az üzemekből. Ezen belül a műszaki okok miatti gépállások számának dinamikai fejlődését vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a műszaki okok miatti állásórák száma igen nagy mértékben emelkedett a múlt év azonos időszakához viszonyítva. Most, amikor öt-éves tervünknek 1952. évi tervét készítjük, nem lehet közömbös az, hogy mennyire és miképp vannak kihasználva termelőgépeink. A vállalat statisztikusa táblákban és grafikonokban összefoglalva a gépállások helyzetét a tervezés segítségére lehet általa, hogy megmutatja, hol vannak azok a pontok, ahol 1952-ben javítani kell.

A gépállási órák számának növekedése azt mutatja, hogy egyes üzemekben a műszaki karbantartó részleg nem törő-